

beter geschoolde afsplitsingen van het conglomeraat dat reeds al te lang als 'de arbeidersklasse' was aangeduid. Onder deze nieuwe middenklasse bevonden zich de lezers, die ervoor zorgden dat de oplagen van Reve, Mulisch, Hermans en Claus een veelvoud bedragen van wat Van Schendel en Vestdijk in de jaren dertig ooit hebben bereikt.

Als dit waar is, zou het erop wijzen, dat het nieuwe lezerspubliek van het goede boek eerder de vrucht is van een voorafgaande maatschappelijke verandering, dan dat de verbreiding van het goede boek de emancipatie kan bevorderen.

Zij, die de problemen van het boek en van de verticale cultuurspreiding willen bestuderen, kunnen voortbouwen op het materiaal dat De Glas ons in zijn boek heeft gepresenteerd.

R. Roegholt

P. Dennis, *Troubled Days of Peace. Moubatten and South East Asia Command, 1945-46* (Manchester: Manchester University Press, 1987, ix + 270 blz., £27,95, ISBN 07190 2205 3).

Het Engelse intermezzo in het Nederlands-Indonesische dekolonisatieconflict strekte zich over een periode van 16 maanden uit. Bij de capitulatie van Japan in augustus 1945 kreeg South East Asia Command onder Supreme Allied Commander Lord Louis Moubatten de verantwoordelijkheid voor de afwikkeling in Nederlands-Indië; een taak die aanvankelijk aan de Amerikanen was toebedacht maar op het laatste ogenblik door hen aan de verraste Engelsen overgedragen. Pas einde 1946 werden de laatste Britse (en vooral Brits-Indische troepen) van Java teruggetrokken. Hun taak was driedelig geweest: de ontwapening en afvoer van bijna tweehonderdduizend Japanse soldaten in het eilandrijk, de bevrijding van ettelijke tienduizenden krijgsgevangenen en burger-geïnterneerden en het handhaven van rust en orde als zaakwaarnemer van het vroegere koloniale bewind dat zich opmaakte om terug te keren. Die laatste taak bleek de moeilijkste van de drie, want zij bracht de Engelsen in aanraking en conflict met de twee dagen na de capitulatie van Japan uitgeroepen Indonesische republiek. Letterlijk zaten de Engelsen tussen twee vuren: aan de ene kant de Indonesiërs die hun onafhankelijkheid wilden, aan de andere kant de Nederlanders die deze onafhankelijkheid niet wilden geven, en al helemaal niet aan een verrader als Soekarno, maar wel graag zagen dat de Engelsen de kastanjes uit het vuur zouden halen.

Tot dusver is deze periode alleen beschreven in de belangwekkende, maar ongedrukt gebleven dissertatie van C. W. Squire, 'Britain and the Transfer of Power in Indonesia 1945-1946' (1978, Londen, School of Oriental and African Studies). Dennis vertelt het verhaal opnieuw met gebruikmaking van veel nieuw archiefmateriaal. Hij probeert ook de ontwikkelingen in het naoorlogse Indonesië, die het leeuwedeel van zijn boek uitmaken, in een vergelijkend kader te plaatsen door enkele hoofdstukken te wijden aan de gebeurtenissen in Frans Indo-China waar de Engelsen in een vergelijkbaar wespennest zaten. Van een echte synthese is overigens geen sprake. Wel wordt het duidelijk, dat de Engelse generaal Gracey te Saigon heel wat meer zijn oren naar de Fransen liet hangen dan generaal Christison te Batavia/Jakarta deed. Het verschil in waardering van een grote en kleine mogendheid zal hieraan niet vreemd zijn geweest; bovendien konden de Fransen sneller een grote troepenmacht in hun kolonie tesamen brengen dan de Nederlanders.

Troubled Days of Peace — naar een woord van de nu al legendarische Moubatten die ook in dit boek de centrale figuur is—geeft een boeiende kijk achter de Engelse schermen. Niet altijd kwamen de Nederlanders er daarbij goed van af. De Engelsen zaten in een lastig parket en de

Britse regering was maar al te graag geneigd de schuld bij de eigenzinnige en stijfhoofdige Nederlanders te leggen. Groot was bijvoorbeeld de ergernis toen minister van overzeese gebiedsdelen Logemann — in onze ogen toch een progressief man — zich eind november 1945 laatdunkend uitliet over de Republiek en daarmee het moeizaam op gang gekomen onderhandelingsproces dreigde te verstoren. Zowel Christison als Mountbatten eisten zijn aftreden. Ook het ongedisciplineerde optreden van 'neurotic and trigger happy' eenheden van het KNIL lokte veel kritiek uit. Montgomery liet uit Europa weten dat hij het moreel en de discipline van de voor uitzending naar Indië bestemde Nederlandse troepen evenmin hoog aansloeg. Irritatie over het Nederlandse optreden deed een Engelse generaal in het SEAC hoofdkwartier zelfs verzuchten, dat de Nederlanders 'a defeated nation' waren, stupide en obstinaat, zoals zij dat al 130 jaar waren geweest en onbetrouwbaar bovendien. De Britse diplomaten waren doorgaans meer pro-Nederlands, zoals consul-generaal Walsh te Batavia die zich beklaagde over de schare buitenlandse en doorgaans pro-Republikeinse correspondenten waarmee hij te maken kreeg ('a bunch of drunks'). Zijn prestige werd er niet groter op toen de door hem gehekelde 'dreadful and provocative slogans' op gebouwen in Batavia grotendeels ontleend bleken aan toespraken van Abraham Lincoln, bestemd om de nooit verschenen Amerikaanse bevrijders passend te verwelkomen!

Hoewel Peter Dennis' boek dus de verdienste heeft dat het veel nieuw licht werpt op een voor Nederland cruciale periode kan ik het toch niet in ieder opzicht even geslaagd vinden. Hij zweemt in de fuik waarin wel meer ijverige speurders in de archieven (overigens niet alleen zij!) terecht komen: de kaartenbak wint het van de analyse, het minitieuze detail van de helderheid en leesbaarheid van het geheel. Onbekend met zowel de Indonesische als Nederlandse taal en geschiedenis, laat hij wel eens steken vallen. Van gebrek aan sympathie voor het Nederlandse standpunt kan hij intussen niet worden beticht. Mountbatten moet het geducht ontgelden, wanneer hij voor de Indonesische kwestie een 'Burmese' oplossing bepleit. Onderhandelingen met Soekarno konden volgens de auteur van de Nederlanders moeilijk worden geveerd, omdat dit de berechting van Nederlandse landverraders en collaborateurs in Nederland zelf zou dwarsbomen (?) Al valt er op Dennis boek dus wel het een en ander af te dingen, het zal in de omvangrijke literatuur over het Indonesisch conflict voorlopig een onmisbare plaats innemen.

C. Fasseur

J. van Baal, *Ontglipt verleden, II, Leven in verandering: 1947-1958* (Franeker: Van Wijnen, 1989, 616 blz., f69,50, ISBN 90 5194 021 1).

Deel II van Van Baals herinneringen over de periode 1947-1958 is uit. Wie eenzelfde meeslepende autobiografie verwacht als in deel I wordt wellicht teleurgesteld. Hierin niet de zeer persoonlijke ervaringen van een jong bestuursambtenaar, maar het afstandelijker relaas van een bestuurder, die zijn daden beschrijft en rekenschap aflegt van zijn werk-verleden. Het ging Van Baal, zoals hij tot slot stelt, hierin dan ook niet zozeer om een autobiografie maar om een 'tijdsbeeld' (589). Wanneer men dat weet, biedt het boek veel.

Want Van Baal zat met zijn neus op en in het pijnlijke proces van de Nederlandse dekolonisatie. Hij was en bleef tot 1958 koloniaal bestuursambtenaar, ondanks enkele 'vlucht pogingen' in de richting van wetenschap en politiek. Zijn carrière leidde hem van Bali (controleur 1947-1948),